Eduskunnan lakivaliokunnalle
LaV@eduskunta.fi

Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijapyyntö

K 2/2026 vp Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026. Teema: Ihmiskaupparikokset ja naisiin kohdistuva väkivalta – rikosoikeudellinen järjestelmä ja rikosvastuun toteuttaminen

Asiantuntijakuuleminen Perjantai 17.4.2026 klo 9.15 Teams

Asiantuntija Käräjätuomari Petteri Plosila, petteri.plosila@oikeus.fi, puh. 029 56 44419

Ihmiskaupparikokset

Käräjäoikeus yhtyy yhdenvertaisuusvaltuutetun esille tuomaan käsitykseen siitä, että ihmiskaupparikoksissa keskeistä on tunnistaa ihmiskaupparikosten uhrit. Se on luonnollisesti rikosvastuun toteutumisen edellytys. Kysymys on rikoksista, joiden uhrit eivät useinkaan kykene itsenäisesti hakemaan apua viranomaisilta joko alisteisen aseman, puuttuvan kielitaidon tai heihin kohdistetun painostuksen tai uhkailun vuoksi. Kielitaidottomien ja mahdollisesti maassa laittomasti olevien henkilöiden lisäksi erityisen hankalassa asemassa ovat alaikäiset ihmiskaupan uhrit.

Ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa korostuukin ensisijaisesti muiden kuin rikosprosessin osallisten viranomaisten ja myös järjestökentän toimijoiden merkittävä rooli.

Erityisen hankalaa uhrien tunnistaminen on silloin, kun ihmiskauppaan liittyy uhrin pakottamista rikoksiin. Rikokset voivat olla väkivalta-, huumausaine tai omaisuusrikollisuutta. Uhrien tunnistaminen tilanteessa, jossa he itse tekevät rikoksia paineen alla eivätkä tunnista itseään uhreiksi asettaa rikosprosessin toimijoille varsin korkeita ammattitaitovaatimuksia.

Rikosvastuun toteutumisen kannalta onkiin äärimmäisen tärkeää, että asioita rikosprosessissa tutkivilla poliisiviranomaisilla, syyttäjillä ja asioita ratkaisevilla tuomareilla on riittävä osaaminen ilmiöiden tunnistamisessa ja lainsäädännön soveltamisessa. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan tietoisuutta ihmiskaupan eri ilmenemismuodoista on lisättävä.

Edellä todetun lisäksi käräjäoikeus nostaa esille, että ihmiskaupparikokset kuuluvat myös näytön kokoamisen ja arvioinnin kannalta erityisen haastaviin rikosoikeudellisiin kokonaisuuksiin.

Rikosvastuun toteutuminen edellyttääkin rikosprosessin toimijoiden jatkuvaa kouluttamista ihmiskaupparikosten erityispiirteisiin ja niihin liittyvän lainsäädännön soveltamiseen.

Naisiin kohdistuva väkivalta

Käräjäoikeus pitää tärkeänä, että rikoslain kehittämisessä otetaan huomioon pari- ja lähisuhdeväkivallan erityispiirteet sekä väkivallan ilmenemismuotojen moninaisuus. Valtuutetun esiin nostama pakottavan kontrollin ilmiö kuvaa osaltaan sellaista pitkäkestoista ja systemaattista vallankäyttöä, jota nykyinen rikoslainsäädäntö ei kaikilta osin tavoita.

Samalla käräjäoikeus toteaa, että pakottavan kontrollin kriminalisointiin liittyy merkittäviä rikosoikeudellisia haasteita.

Pakottava kontrolli on luonteeltaan usein pitkäkestoista, monimuotoista ja osin arkisiin tilanteisiin kietoutuvaa käyttäytymistä, joka koostuu useista yksittäisistä teoista tai laiminlyönneistä. Tällaisen ilmiön muotoileminen rikosoikeudelliseksi tunnusmerkistöksi täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimukset täyttävällä tavalla on vaikeaa. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta keskeistä on, että rangaistavuuden ala on ennakoitavissa ja riittävän selkeästi rajattu.

Lisäksi näyttökysymykset muodostuvat tällaisissa rikoksissa erityisen vaativiksi. Pakottava kontrolli ei tyypillisesti ilmene yksittäisinä konkreettisina tekoina, vaan kokonaisuutena, jonka arviointi perustuu usein osapuolten kertomuksiin ja pitkän ajanjakson tapahtumien kokonaisarviointiin. Tämä voi heikentää rikosprosessin ennakoitavuutta ja vaikeuttaa näytön arviointia.

Kansainväliset kokemukset viittaavat myös siihen, että pakottavaa kontrollia koskevien säännösten soveltaminen voi jäädä rajalliseksi ja niiden tunnistaminen käytännössä haastavaksi (https://academic.oup.com/slr/article/46/1/hmaf010/8101313?login=false&utm_source=chatgpt.com). Tämä korostaa tarvetta huolelliselle lainvalmistelulle sekä soveltamiskäytäntöjen yhtenäisyyden varmistamiselle.

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota myös siihen, että osa pakottavan kontrollin ilmenemismuodoista voi jo nykyisin tulla arvioitavaksi rikoslain muiden säännösten, kuten vainoamista, pakottamista, laittomia uhkauksia tai pahoinpitelyä koskevien säännösten kautta. Uuden kriminalisoinnin suhde voimassa olevaan sääntelyyn tulisi arvioida huolellisesti päällekkäisyyksien ja systematiikan näkökulmasta.

Edellä todetuista syistä käräjäoikeus katsoo, että mahdollinen pakottavan kontrollin kriminalisointi edellyttää erityistä huolellisuutta tunnusmerkistön täsmällisessä rajaamisessa, näyttökynnyksen arvioinnissa sekä suhteessa olemassa olevaan rikosoikeudelliseen sääntelyyn. Tämä edellyttää asian huolellista valmistelua.

Lopuksi

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että rikosoikeudellisen lainsäädännön kehittämisen ohella keskeistä on sen käytännön soveltaminen. Pelkät lainsäädäntömuutokset ei sellaisenaan johda rikosvastuun tehokkaampaan toteutumiseen.

Lainsäädännön vaikuttavuus riippuu ratkaisevasti siitä, miten viranomaiset tunnistavat, tutkivat, syyttävät ja tuomioistuimet arvioivat tekoja.

Käräjäoikeus katsoo, että poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten riittävä resurssointi, osaamisen vahvistaminen, koulutus sekä yhtenäisten käytäntöjen kehittäminen sekä ihmiskaupparikosten että pari- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja käsittelyssä ovat keskeisiä keinoja rikosoikeudellisen suojan parantamiseksi. Näillä toimilla voidaan käytännössä saavuttaa merkittävämpiä vaikutuksia kuin uusien rikostunnusmerkistöjen säätämisellä.

Asiantuntijalausunnon on laatinut käräjätuomari Petteri Plosila ja käräjätuomari Johanna Helminen

Helsingin käräjäoikeus

Sirpa Pakkala

Laamanni

Jakelu Lakivaliokunta

Tiedoksi käräjätuomari Petteri Plosila

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Sirpa Pakkala
Laamanni
Helsingin käräjäoikeus
sirpa.pakkala@oikeus.fi